

Luciano Spangher, *Gorizia e il Convento e la Chiesa di San Francisco dei fratti minori conventuali*. Gorizia: Fondazione »Società per la Conservazione della Basilica di Aquileia«, 1994. 245 strani.

Goričan Luciano Spangher (1923) se je poklicno ukvarjal predvsem s turizmom. Ker pa od turizma do domoznanstva ni prav dolga pot, ga že leta 1956 srečamo kot pisca kratkega vodnika po Gorici in goriški pokrajini. Kot pisec krajevne goriške zgodovine pa se je prvič poskusil v obširni monografiji ob stoletnici italijanskega telovadnega društva v Gorici (*Cenanni della Ginnastica Goriziana*, 1968). S publikacijo *L'ospitalità a Gorizia – breve storia delle locande e degli alberghi cittadini* (1972) se je lotil zgodovine krajevnega turizma, kot soavtor je sodeloval pri domoznanskem priročniku *Conosciamo Gorizia – la storia, lo sviluppo, te tradizioni* (1986, 1988²), napisal je manjši monografiji o cerkvi sv. Antona v Gorici (1984) ter o cerkvi sv. Vida in Modesta na goriški Placuti (1991). V furlanščini je objavil zgodbe iz mestnih predelov Gorice v dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja. *Di cà e di là da la Grapa, Di cà e di là dal Pomeri – Blescs Gurizans* (1898, 1990²), separatno je izdal članek (objavljen v reviji *Sot la Nape*, 1989) o tolimnskem puntu (1713). Več člankov je objavil v revijah *Sot la Nape*, *Borc San Roc* in v dnevnem tisku.

V zajetni, elegantni in z mnogimi ilustracijami opremljeni knjigi *Gorizia e il Convento e la Chiesa di San Francisco dei fratti minori conventuali* obravnava Luciano Spangher pomembno poglavje iz cerkvene zgodovine Gorice in Goriške, govori o samostanu in cerkvi manjših bratov Frančiška Asiškega (minoritih oz. konventualcih). Zgodovino minoritskega samostana v Gorici začenja v prvi polovici 13. stoletja, ko naj bi prišel v Gorico kasnejši sv. Anton Padovanski in v mestu okoli 1230 postavil zametek samostana in cerkve. Martin Bavčer, ki o tem dogodku poroča v svoji Zgodovini Norika in Furlanije, je podatek povzel po pripovedovanju; drugih bolj natančnih pisanih virov o prihodu minoritov v Gorico ni. Pisec knjige je analiziral vsa pisana pričevanja (vir, literatura) o prihodu minoritov v Gorico, pomagal pa si je tudi s slikovnim gradivom kot zelo koristnim virom. Tudi za kasnejši čas ni prav veliko pisanih virov; očitno se je veliko gradiva porazgubilo v času, tudi v prvi svetovni vojni. Pisec je vendar uspel ustvariti temelje za sestavo svojega spisa, ki pa se seveda ne spušča toliko v duhovno podobo delovanja reda pač pa raziskuje njegovo organiziranost, sodelovanje med ostalimi cerkvenimi redovi v mestu in bližnji okolici (frančiškani na Sveti Gori, kapucini v Vipavskem Križu itd.) ter navsezadnje namenja pozornost tudi cerkvam oziroma kapelam, ki so služile minoritskim redovnikom. Minoriti so se porazgubili iz Gorice z letom 1784, ko so jih prizadele jožefinske reforme. S tem tudi končuje njihova goriška zgodovina, nekakšen odmev je imela kasneje zgrajena cerkev sv. Antona Padovanskega v Gorici; nastala je na ruševinah mnogo starejše predhodnice. Potrebno je še omeniti, da ima knjiga dodatek, v katerem bomo poleg registra imen, seznama literature, seznama tistih goriških minoritov, ki so podpisovali dokumente, našli še seznam ljudi, ki so bili pokopani v stari goriški minoritski cerkvi; prav tako pomemben je tudi popis nagrobnih plošč iz iste cerkve. Dasiravno je uvodničar (G. Bergamini) označeval navzočnost minoritov v Gorici kot »la presenza dei Francescani in Friuli«, so vendar delovali v okviru avstrijske države in zelo internacionalno, saj najdemo med zadnjimi goriškimi minoriti (po priimkih sodeč) še največ Nemcev (Kiker, Haller, Winter, Zirer, Hartner), manj je Slovencev (Hraster, Sedmak, Sussig) in le eden bi bil lahko Italijan (Casarsa).

Spangherjevo delo mora zaslužiti pozornost med Slovenci tudi zato, ker v pregledih zgodovine cerkvenih redov na Slovenskem, zahodna Slovenija še nima pravega mesta.

Branko Marušič

Branko Korošec, *Gozdovi Slovenije skozi čas*. Prostorske registrature in mapiranja gozdov do leta 1828. Kartografske predstavitve gozda pred uveljavitvijo franciscejskega katastra. Ljubljana: Kmečki glas, 1993. 154 strani.

Sad povečanega zanimanja za kartografsko podobo naših dežel v preteklosti, na posebnem področju gozdov, je tudi obravnavana knjiga. Hkrati se zgljedno vključuje v prizadevanja gozdarstva za svojo strokovno zgodovino, je pa pomembna tudi za zgodovino geodezije in kartografije ter seveda interdisciplinarno.

Delo ima poleg spremne besede in uvoda šest krajših poglavij (str. 9–68), ki sicer številčno niso označena, nato najpomembnejši del Priloge s komentarji (str. 69–143), povzetke v slovenščini, hrvaščini, nemščini, italijanščini in angleščini ter prikaz virov in literature. V tem prikazu seveda ne bom obravnaval ožje strogo strokovne tematike, ki bi bila za bralce Zgodovinskega časopisa preveč specialistična, temveč tiste stvari, ki so bolj splošno zgodovinsko zanimive.

V 1. poglavju Gozd na kartografskih zemljevidih in kartah slovenskega narodnostnega ozemlja v 16. in 17. stoletju opozarja pisec na majhno natančnost, nedoslednost in zelo približno lociranje geografsko pomembnih objektov (mest, trgov, gradov, graščin) in uveljavljanje grafičnih simbolov, npr. drevesce za gozd. Ker tedanji kartografi resnične razširjenosti gozdov niso mogli poznati, so jih upodabljali le simbolično. Naše kraje so upodabljali baselski kozmograf in kartograf Sebastian Münster (1489–1552), leta 1552, Wolfgang Lazius (1514–1565) leta 1561, Bolognino Zaltieri 1566, Nicolo Valeggio 1594, 1598, v Ljubljano priseljen Nürnberžan Avguštin Hirschvogel (1503–1553), 1572 in seveda prvi opisovalec in kartograf dežele Kranjske Janez Vajkard Valvasor, ki pa kljub dobremu poznavanju dežele, kartografsko ni prispeval nič novega in naj bi bil le epigon ali vsaj posnemovalec pomembnih kartografov tedanje dobe Gerarda Kremerja-Mercatorja (1512–1594) in Matthäusa Meriana (1593–1650). Valvasorjeva karta CARNIOLA,